

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΑΦΟΡΩΝΤΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΔΕΡΜΑΤΟΠΑΘΕΙΑΣ*

Γ Η Ο
Δρος ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ
Ίατροϋ Παθολόγου,
Καθηγητοϋ τοϋ Πανεπιστημίου Ίωαννίνων

Έκ τῆς ἐρεύνης τῶν ἱερῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης προκύπτουν πληροφορία σχετικά πρὸς τὸ ὡς ἄνω θέμα, τὰς ὁποίας καὶ ἐκθέτω κατωτέρω ὡς ἀκολούθως.

α) Το ξικὴ δερματίτις.

Τὸ ἱερὸν κείμενον ἀναφέρει τοξικὴν δερματίτιδα ὀφειλομένην εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ δέρματος ἐπίδρασιν τῆς αἰθάλης. Ἡ δερματίτις αὕτη, ἐνσκήψασα ὑπὸ μορφὴν ἐπιδημίας, ὡς καὶ ἐπιζωτίας, ἐνεφάνιζε, προφανῶς συνεπείᾳ ἐπιμολύνσεως, ἐξελκώσεις («ἔλκη») καὶ φλυκταίνας («φλυκτίδες ἀναζέουσαι»). Ἰδοῦ, τὶ ἀκριβῶς ἀναφέρει ἐν προκειμένῳ τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου: «Ἐἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν λέγων· λάβετε ὑμεῖς πλήρεις τὰς χεῖρας αἰθάλης καμιναίας, καὶ πασάτω Μωυσῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐναντίον Φαραῶ καὶ ἐναντίον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, καὶ γενηθήτω κονιορτὸς ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου, καὶ ἔσται ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐπὶ τὰ τετράποδα ἔλκη, φλυκτίδες ἀναζέουσαι, ἐν τε τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐν τοῖς τετράποσι καὶ ἐν πάσῃ γῆ Αἰγύπτου. καὶ ἔλαβε τὴν αἰθάλην τῆς καμιναίας ἐναντίον Φαραῶ, καὶ ἔπασεν αὐτὴν Μωυσῆς εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐγένετο ἔλκη, φλυκτίδες ἀναζέουσαι, ἐν τε τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐν τοῖς τετράποσι. καὶ οὐκ ἠδύναντο οἱ φαρμακοὶ στήναι ἐναντίον Μωυσῆ διὰ τὰ ἔλκη· ἐγένετο γὰρ τὰ ἔλκη ἐν τοῖς φαρμακοῖς καὶ ἐν πάσῃ γῆ Αἰγύπτῳ»¹.

β) Λέπρα.

Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ὑπὸ τὸν ὄρον «λέπρα» κατὰ τινὰς ἀναφέρονται ἕτεροι δερματικοὶ παθήσεις, αἱ ὁποῖαι οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν πρὸς τὴν ὑπὸ

* Ἀνεκοινώθη εἰς τὸ Σεμινάριον, ὅπερ εἶχεν ὡς θέμα: «Μύκητες καὶ παράσιτα τοῦ δέρματος», εἶχε λάβει δὲ χώραν εἰς τὸ Πανεπιστημιακὸν Νοσοκομεῖον Ρίου Πατρῶν ἀπὸ 4 ἕως 5.3.1989.

1. Ἐξόδος, θ', 8-11.

τὸν τίτλον τοῦτον σήμερον φερομένην γνωστὴν νοσολογικὴν ὄντοτητα². Κατ' ἄλλους αἱ παθολογικαὶ αὐταὶ καταστάσεις ἀφεώρων εἰς τὴν ψωρίασιν, τὸ ἔκζεμα, εἰς διαφόρους φλεγμονὰς τοῦ δέρματος καὶ πιθανῶς εἰς τὴν συφιλιδα³. Ὀλόκληρον τὸ ἰγ' κεφάλαιον τοῦ Λευϊτικοῦ ἀσχολεῖται εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἐκ τῆς λέπρας δερματικῶν ἀλλοιώσεων. Περαιτέρω ἀναφέρει σχετικὰ ἐξανθήματα ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων καὶ τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν. Θεωρῶ σκόπιμον νὰ παραθέσω χωρία τινὰ τοῦ κεφαλαίου τούτου:

«Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἰακώβων λέγων· ἄνθρωπον ἐάν τινα γένηται ἐν δέρματι χρωτὸς αὐτοῦ οὐλὴ σημασίας τηλαυγῆς, καὶ γένηται ἐν δέρματι χρωτὸς αὐτοῦ ἀφὴ λέπρας, ἀχθήσεται πρὸς Ἰακώβων τὸν ἱερέα, ἢ ἓνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ τῶν ἱερέων. καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς τὴν ἀφὴν ἐν δέρματι τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ, καὶ ἢ θριξὲν ἐν τῇ ἀφῇ μεταβάλη λευκὴ, καὶ ἢ ὄψις τῆς ἀφῆς ταπεινὴ ἀπὸ τοῦ δέρματος τοῦ χρωτὸς, ἀφὴ λέπρας ἐστὶ· καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς, καὶ μιανεῖ αὐτόν»⁴. Δηλαδή εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Μωυσῆν καὶ τὸν Ἰακώβων: ἐάν ἐπὶ τοῦ δέρματος ἀνθρώπου τινὸς λάβῃ χῶραν ἀλλοίωσις λίαν ἐμφανῆς, στίλβουσα, ὁμοιάζουσα πρὸς δερματικὰς λεπρικὰς ἐκδηλώσεις, θὰ ὀδηγηθῇ οὗτος πρὸς τὸν Ἰακώβων ἢ εἰς ἓνα ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ τῶν ἱερέων. Ὁ ἱερεὺς θὰ ἐξετάσῃ τὸ δερματικὸν τοῦτο ἐξάνθημα καὶ ἐάν αἱ ἐπ' αὐτοῦ τρίχες εἶναι λευκαὶ καὶ ἐάν τὸ οὕτω ἡλλοιωμένον δέσμα ἐμφανίζῃ ἀτροφίαν ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὑπόλοιπον ὑγιές, τότε τὸ ἐν λόγῳ ἐξάνθημα εἶναι λεπρικὸν καὶ ὁ ἱερεὺς θὰ κηρύξῃ τὸν, ὡς εἴρηται, ἄνθρωπον ἀκάθαρτον.

Εἰς ἄλλην περίπτωσιν ἀφὴ λέπρας ἐάν γένηται ἐν ἀνθρώπῳ, καὶ ἤξει πρὸς τὸν ἱερέα· καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς, καὶ ἰδοὺ οὐλὴ λευκὴ ἐν τῷ δέρματι, καὶ αὕτη μετέβαλε τρίχα λευκὴν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑγιοῦς τῆς σαρκὸς τῆς ζώσης ἐν τῇ οὐλῇ, λέπρα παλαιουμένη ἐστὶν ἐν τῷ δέρματι τοῦ χρωτὸς, καὶ μιανεῖ αὐτόν ὁ ἱερεὺς καὶ ἀφοριεῖ αὐτόν, ὅτι ἀκάθαρτός ἐστιν»⁵. Ἦτοι, ἐάν ἐμφανισθῇ εἰς ἄνθρωπον τινα λεπρική δερματικὴ ἀλλοίωσις, θὰ προσέλθῃ οὗτος εἰς τὸν ἱερέα. Ὁ ἱερεὺς θὰ τὸν ἐξετάσῃ· καὶ ἐάν διαπιστώσῃ, ὅτι ἡ ἀλλοίωσις αὕτη εἶναι λευκὴ καὶ ἔχῃ μεταβάλει τὰς ἐπ' αὐτῆς τρίχας εἰς λευκὰς καὶ ὅτι ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ὑπάρχουν νησίδες ὑγιοῦς δέρματος, θὰ θέσῃ τὴν διάγνωσιν τῆς ἀπὸ μακροῦ ὑπαρχούσης λέπρας καὶ θὰ κηρύξῃ τοῦτον ἀκάθαρτον καὶ θὰ τὸν ἀπομακρύνῃ ἐκ τοῦ λαοῦ.

Ἀντιθέτως, «ἐάν... ἀνοῦσα ἐξανθήσῃ ἡ λέπρα ἐν τῷ δέρματι, καὶ καλύψῃ ἡ λέπρα πᾶν τὸ δέσμα τῆς ἀφῆς ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν, καθ' ὅλην

2. Goldman L., Moraites R. and Kitzmiller K., White spots in Biblical times. Arch. Derm., 93:744, 1966.

3. Castiglioni A., Ἱστορία τῆς Ἰατρικῆς, Ἀθῆναι, 1961.

4. Λευϊτικόν, ἰγ', 1-3.

5. Ἐνθ' ἀνωτ., 9-11.

τὴν ὄρασιν τοῦ ἱερέως, καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς καὶ ἰδοὺ ἐκάλυψεν ἡ λέπρα πᾶν τὸ δέρμα τοῦ χρωτός, καὶ καθαριεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεὺς τὴν ἀφήν, ὅτι πᾶν μετέβαλε λευκόν, καθαρὸν ἐστὶ. καὶ ἦ ἂν ἡμέρα ὀφθῆ ἐν αὐτῷ χρώς ζῶν, μιανθήσεται, καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς τὸν χρωτὰ τὸν ὑγιῆ, καὶ μιανεῖ αὐτὸν ὁ χρώς ὁ ὑγιής, ὅτι ἀκάθαρτός ἐστι· λέπρα ἐστὶ. ἐὰν δὲ ἀποκαταστῆ ὁ χρώς ὁ ὑγιής, καὶ μεταβάλῃ λευκή, καὶ ἐλεύσεται πρὸς τὸν ἱερέα, καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς, καὶ ἰδοὺ μετέβαλεν ἡ ἀφή εἰς τὸ λευκόν, καὶ καθαριεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν ἀφήν· καθαρὸς ἐστὶ»⁶. Τοὔτέστιν, ἐὰν ἡ λέπρα ἐξελισσομένη ἐπεκταθῆ καὶ καλύψῃ ὀλόκληρον τὸ δέρμα ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν καὶ διαπιστώσῃ τὸ γεγονός τοῦτο ὁ ἱερεὺς, θὰ κηρύξῃ τὸν ἐν προκειμένῳ πάσχοντα καθαρὸν, διότι ὀλόκληρον τὸ δέρμα του κατέστη παθολογικῶς λευκόν. Κατὰ τὴν ἡμέραν, ὅμως, κατὰ τὴν ὁποῖαν θὰ ἐμφανισθοῦν ἐπὶ τοῦ ἤδη καταστάντος λευκοῦ δερματός του περιοχαὶ ὑγιоῦς δέρματος, ὁ ἄνθρωπος οὗτος θὰ καταστῆ ἀκάθαρτος· καὶ ἐφ' ὅσον ὁ ἱερεὺς διαπιστώσῃ τὰς περιοχὰς αὐτάς, θὰ τὸν κηρύξῃ ἀκάθαρτον, διότι πρόκειται περὶ πάσχοντος ἐκ λέπρας. Ἐὰν ἄλλιν αἰ, ὡς εἴρηται, περιοχαὶ παρουσιάσουν ἐκ νέου χροιάν παθολογικῶς λευκὴν, ὅπως τὸ ὑπόλοιπον δέρμα, θὰ κηρύξῃ ὁ ἱερεὺς τὴν ἐν λόγῳ πάθησιν καθαρὰν καὶ τὸν ἐμφανίζοντα ταύτην καθαρὸν.

«Καὶ σὰρξ ἐὰν γένηται ἐν τῷ δέρματι αὐτοῦ ἔλκος καὶ ὑγιασθῆ, καὶ γένηται ἐν τῷ τόπῳ τοῦ ἔλκους οὐλὴ λευκὴ, ἢ τηλαυγὴς λευκαίνουσα, ἢ πυρρίζουσα, καὶ ὀφθῆσεται τῷ ἱερεῖ, καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς, καὶ ἰδοὺ ἡ ὄψις ταπεινότερα τοῦ δέρματος, καὶ ἡ θριξὶς αὐτῆς μετέβαλεν εἰς λευκὴν, καὶ μιανεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, ὅτι λέπρα ἐστίν, ἐν τῷ ἔλκει ἐξήνθησεν»⁷. Δηλαδή, ἐὰν ἔλκος ἀποδραμὸν καταλείψῃ ἐπὶ τοῦ δέρματος ἀνθρώπου τινὸς οὐλὴν λευκὴν ἢ στίλβουσαν ἢ ξανθὴν καὶ οὗτος ἐμφανισθῆ εἰς τὸν ἱερέα καὶ ὁ ὡς εἴρηται ἱερεὺς διαπιστώσῃ, ὅτι τὸ δέρμα τῆς οὐλῆς ταύτης παρουσιάζει ἀτροφίαν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ὑπόλοιπον ὑγιὲς δέρμα καὶ ὅτι αἰ ἐπ' αὐτῆς τρίχες ἀπέκτησαν χροῖα λευκόν, θὰ κηρύξῃ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ἀκάθαρτον, διότι πρόκειται περὶ λέπρας, ἐμφανισθείσης ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ ἔλκους.

«Καὶ σὰρξ ἐὰν γένηται ἐν τῷ δέρματι αὐτοῦ κατάκαυμα πυρός, καὶ γένηται ἐν τῷ δέρματι αὐτοῦ τὸ ὑγιασθὲν τοῦ κατακαύματος αὐγάζον τηλαυγὲς λευκόν, ὑποπυρρίζον ἢ ἔκλευκον, καὶ ὄψεται αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, καὶ ἰδοὺ μετέβαλε θριξὶ λευκὴ εἰς τὸ αὐγάζον, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ ταπεινὴ ἀπὸ τοῦ δέρματος, λέπρα ἐστίν, ἐν τῷ κατακαύματι ἐξήνθησε· καὶ μιανεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, ἀφή λέπρας ἐστίν»⁸. Ἡτοι, ἐὰν ἡ συνεπεῖα ἀποδρομῆς ἐγκαύματος ἐξ ἐπιδράσεως πυρός οὐλὴ καταστῆ ἐμφανῆς, στίλβουσα, λευκὴ, ὑπόξανθος ἢ πάλλευκος καὶ διαπιστώσῃ ὁ ἱερεὺς, ὅτι αἰ ἐπ' αὐτῆς τρίχες ἐγένοντο λευκαὶ καὶ τὸ δέρμα αὐτῆς

6. Ἐνθ' ἄνωτ., 12-17.

7. Ἐνθ' ἄνωτ., 18-20.

8. Ἐνθ' ἄνωτ., 24-25.

ἀτροφικὸν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ λοιπὸν δέρμα, πρόκειται περὶ λέπρας, ἐμφανισθείσης ἐπὶ τῆς οὐλῆς τοῦ ἐγκαύματος. Τότε ὁ ἱερεὺς οὗτος θὰ κηρύξη ἀκάθαρτον τὸν ἐν λόγῳ ἄνθρωπον, διότι πάσχει ἐκ λέπρας.

«Καὶ ἀνδρὶ ἢ γυναικί, ἐὰν γένηται ἐν δέρματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ αὐγάσματα αὐγάζοντα λευκανθίζοντα... ἀλφός ἐστιν, ἐξανθεῖ ἐν τῷ δέρματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καθαρὸς ἐστι»⁹. Τουτέστιν, ἐὰν εἰς τὸ δέρμα ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς ἐμφανισθοῦν κηλίδες στίλβουσαι λευκάζουσαι, ἢ ἐν προκειμένῳ πάθησις εἶναι ὑπόλευκος λέπρα¹⁰ («ἀλφός»), προφανῶς λεύκη, ἅρα ὁ πάσχων εἶναι καθαρὸς.

«Ἐὰν δέ τινα μαδῆση ἢ κεφαλὴ αὐτοῦ, φαλακρὸς ἐστι, καθαρὸς ἐστι. ἐὰν δὲ κατὰ πρόσωπον μαδῆση ἢ κεφαλὴ αὐτοῦ, ἀναφάλαντός ἐστι, καθαρὸς ἐστι»¹¹. Σημειωτέον ὅτι ἀναφάλαντος καλεῖται «ὁ ἔχων ἄτριχον τὸ ὑπεράνω τοῦ μετώπου μέρος τῆς κεφαλῆς» (Liddell, H.—Scott. R., Μέγα λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, Ἰ. Σιδέρης, Ἀθῆναι), ἦτοι ὁ ἐμφανίζων φαλάκραν μόνον κατὰ τὸ ὑπερθεῖν τοῦ μετώπου τμήμα τῆς προσθίας μοίρας τοῦ τριχωτοῦ τῆς κεφαλῆς. Σημειωτέον ὅτι φαλάκρα καλεῖται ἡ σμηγματορροϊκὴ ἀλωπεκία¹² καὶ ὅτι οἱ ἀναφερόμενοι ὡς πάσχοντες ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ¹³ εἶναι ὁ φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰωνάθαν ἀπόγονος τοῦ γίγαντος Ραφά, ὁ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ κειμένου ἀποκαλούμενος «ἀνὴρ μαδῶν»¹⁴ καὶ ἐπιπλέον ὁ Προφήτης Ἐλισσαίε, τὸν ὁποῖον «παιδάρια μικρὰ» περιέπαιζον λέγοντα: «ἀνάβαινε, φαλακρέ». Ὡς γνωστὸν ὁ ἐν λόγῳ προφήτης, ἐξ αἰτίας τοῦ γεγονότος τούτου «κατηράσατο» τότε τὰ παιδιά ταῦτα καὶ ἀμέσως δύο ἄρκτοι, ἐξελθοῦσαι ἐκ τοῦ δρυμοῦ, κατεσπάραξαν ἐξ αὐτῶν «τεσσαράκοντα καὶ δύο παιῖδας»¹⁵.

Ἐπίσης, τὸ κεφάλαιον ΙΓ' τοῦ Λευϊτικοῦ ἀναφέρει λεπρικὰς ἀλλοιώσεις ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων¹⁶. Ἐξ ἄλλου, τὸ ΙΔ' κεφάλαιον τοῦ αὐτοῦ βιβλίου ἀναφέρεται εἰς τὴν κάθαρσιν καὶ ἐλευθεροκοινωνίαν τῶν λεπρῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν λέπραν τῶν οἰκιῶν¹⁷, ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν ὁποίων ἐμφανίζονται κατὰ τὸ κεφάλαιον τοῦτο λεπρικαὶ ἀλλοιώσεις. Σημειωτέον, ὅτι περὶ τῆς ἀπομονώσεως τῶν λεπρῶν, πλὴν τοῦ ΙΓ' καὶ ΙΔ' κεφαλαίου τοῦ Λευϊτικοῦ, ἀναφέρει καὶ τὸ βιβλίον Ἀριθμοί¹⁸.

9. Ἐνθ' ἄνωτ., 38, 39.

10. Liddell H. - Scott R., Μέγα λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἰ. Σιδέρης, Ἀθῆναι.

11. Λευϊτικόν, ιγ', 40, 41.

12. Καραγιάννης Ἰ., Δερματολογία - Ἀφροδισιολογία, Ἀθῆναι, 1971.

13. Παπαγιαννόπουλος Ἰ., Μαρκέτος Σ., Περὶ σμηγματορροϊκῆς ἀλωπεκίας πληροφορία ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, «Ἐκκλησία», 60: 42, 1983.

14. Βασιλειῶν Β', κα', 20.

15. Βασιλειῶν Δ', β', 23, 24.

16. Λευϊτικόν, ιγ', 47-59.

17. Ἐνθ' ἄνωτ., ιδ', 33-57.

18. Ἀριθμοί, ε', 2-4.

γ) Οἱ κατονομαζόμενοι λεπροί.

Οἱ ὑπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατονομαζόμενοι λεπροὶ εἶναι οἱ ἐξῆς: Ἡ ἀδελφὴ τῶν Μωυσέως καὶ Ἀαρὼν Μαριάμ, ὁ ἄρχων τῆς δυνάμεως Συρίας Ναιμάν, ὁ δοῦλος τοῦ Ἑλισαιῆ Γιεζί, ὁ βασιλεὺς Ἀζαρίας καὶ ὁ βασιλεὺς Ὀζίας. Θεωρῶ σκόπιμον νὰ σχολιάσω διὰ βραχέων τὴν περίπτωσιν ἑνὸς ἐκάστου ἐκ τῶν ἐν λόγῳ ἀσθενῶν.

Ἡ Μαριάμ καὶ ὁ Ἀαρὼν ἐξεφράσθησαν δυσμενῶς ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ των Μωυσέως, διότι ἐφθόνουν τὴν Αἰθιοπίσαν σύζυγόν του. Συγκεκριμένως οὗτοι εἶπον: «μὴ Μωϋσῆ μόνῳ λελάληκε Κύριος; οὐχὶ καὶ ἡμῖν ἐλάλησε;». Ὁ Θεὸς τότε «ἤκουσε» τὴν καταλαλιάν των αὐτῆν, ἐξέσπασεν ἐναντίον των ἡ «ὀργή» Του καὶ ἀμέσως ἡ Μαριάμ ὑποστᾶσα λέπραν ἐνεφάνισε κατὰ τὴν ἐπιδερμίδα της χροιάν λευκὴν («καὶ ἰδοὺ Μαριάμ λεπρῶσα ὡσεὶ χιών») ¹⁹.

Ὁ Ναιμάν, ὁ ἀρχιστράτηγος τῆς Συρίας («ὁ ἄρχων τῆς δυνάμεως Συρίας») ὑπῆρξεν «ἀνὴρ μέγας... δυνατὸς ἰσχύϊ», καίτοι ἦτο (λελεπρωμένος) ²⁰.

Ὁ Γιεζί, ὅστις ἦτο δοῦλος τοῦ προφήτου Ἑλισαιῆ, προσεβλήθη ὑπὸ λέπρας, ἐπειδὴ ὁ ἐν λόγῳ προφήτης κατηράσθη τοῦτον, εἰπὼν τὰ ἀκόλουθα: «ἡ λέπρα Ναιμάν κολληθήσεται ἐν σοί» ²¹.

Ὁ Ἀζαρίας, ὅστις ἐπὶ «πεντηκονταδύο ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ... ἦν λελεπρωμένος ἕως ἡμέρας θανάτου αὐτοῦ», ἐπειδὴ ἐτιμώρησε («ἤψατο») τοῦτον ὁ Παντοδύναμος ²².

Ὁ βασιλεὺς Ὀζίας ἔπασχεν ἐκ λέπρας. Κατὰ τὸ ἱερὸν κείμενον «ἡ λέπρα ἀνέτειλεν ἐν τῷ μετώπῳ» του («καὶ ἰδοὺ αὐτὸς λεπρὸς ἐν τῷ μετώπῳ»), ἐπειδὴ «ἤλεγξεν αὐτὸν Κύριος» καὶ οὗτος «ἦν λεπρὸς ἕως ἡμέρας τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, καὶ ἐν οἴκῳ ἀφουσῶθ' ἐκάθητο λεπρὸς, ὅτι ἀπεσχίσθη ἀπὸ οἴκου Κυρίου» καὶ ἀνέλαβε καθήκοντα βασιλέως ὁ «Ἰωάθαμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ». «Ὅτε δὲ ἀπέθανεν ὁ Ὀζίας, δὲν ἔθαψαν τοῦτον ἐν τῷ βασιλικῷ τάφῳ, ἀλλ' «ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ταφῆς τῶν βασιλέων, ὅτι εἶπαν ὅτι λεπρὸς ἐστὶν» ²³.

δ) Δερματικὸν ἔλκος.

Ἰπὸ τὸν ὄρον ἔλκος δὲν διαλαμβάνεται ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ μόνον ἡ ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦτον φερομένη σήμερον γνωστὴ στοιχειώδης βλάβη τοῦ δέρματος. Προφανῶς διαλαμβάνονται καὶ αἱ πληγαί, τὰς ὁποίας ὑπὸ λίαν εὐρεῖαν ἔννοιαν συμπεριλαμβάνω ἐνταῦθα εἰς τὰς δερματικὰς παθήσεις.

19. Ἐνθ' ἄνωτ., ἰβ', 2, 9, 10.

20. Βασιλειῶν Δ', ε', 1.

21. Ἐνθ' ἄνωτ., 27.

22. Ἐνθ' ἄνωτ., ἰε', 2, 5.

23. Παραλειπομένων Β', κστ', 19-21, 23.

Ὁ Μωϋσῆς, ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας, λέγει: «ἐὰν μὴ εἰσακούσης τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου... πατάξαι σε Κύριος ἔλκει Αἰγυπτίῳ εἰς τὴν ἔδραν... ὥστε μὴ δύνασθαι σε ἰαθῆναι ... ἐν ἔλκει πονηρῶ ἐπὶ τὰ γόνατα καὶ ἐπὶ τὰς κνήμας, ὥστε μὴ δύνασθαι ἰαθῆναι σε ἀπὸ ἰχνους τῶν ποδῶν σου ἕως τῆς κορυφῆς σου»²⁴.

Ὁ βασιλεὺς Ἐξεκίας «ἠρρώστησεν», ἐμφανίσας προφανῶς ἐπὶ τοῦ δέρματός του «ἔλκος», συνεπεία τοῦ ὁποίου οὗτος θὰ ἀπέθνησκεν, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς πληροφορίας, ἣν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ θεραπεύσας τοῦτον προφήτης Ἡσαΐας («ἀποθνήσκεις σὺ καὶ οὐ ζήσῃ») ²⁵.

«Ἐξῆλθεν... ὁ διάβολος ἀπὸ προσώπου Κυρίου καὶ ἔπεισε τὸν Ἰώβ ἔλκει πονηρῶ ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς, καὶ ἔλαβεν ὄστρακον (θραῦσμα πηλίνου ἀγγείου ἢ κεράμου), ἵνα τὸν ἰχῶρα (τὰς πυορροούσας πληγὰς) ξύη», προφανῶς, διότι κατετρύχετο ὑπὸ τοῦ ἐκ τούτων κνησμοῦ «καὶ ἐκάθητο ἐπὶ τῆς κοπρίας ἔξω τῆς πόλεως». Μετὰ παρέλευσιν «χρόνου ... πολλοῦ... εἶπεν αὐτῷ ἡ γυνὴ αὐτοῦ· μέχρι τίνος καρτερήσεις (ἕως πότε θὰ ἀναμένῃς) λέγων· ἰδοὺ ἀναμένω χρόνον ἔτι μικρὸν προσδεχόμενος τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου»²⁶; Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰώβ διεκτραγωδεῖ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν, εἰς ἣν περιῆλθε συνεπεία τῆς ἀνωτέρω παθήσεώς του, λέγων: «ὑπέμεινα μῆνας κενούς, νύκτες δὲ ὄδυνῶν δεδομέναί μοι εἰσιν. ἐὰν κοιμηθῶ, λέγω· πότε ἡμέρα; ὡς δ' ἂν ἀναστῶ, πάλιν· πότε ἑσπέρα; πλήρης δὲ γίνομαι ὄδυνῶν ἀπὸ ἑσπέρας ἕως πρωτῆ. φύρεται δέ μου τὸ σῶμα ἐν σαπρίᾳ σκωλήκων, τῆκα δὲ βῶλακας γῆς ἀπὸ ἰχῶρος ξύων»²⁷. Περαιτέρω ὁ Ἰώβ ὁμολογεῖ τὰ ἐξῆς σχετικὰ: «ἐν δέρματί μου ἐσάπησαν αἱ σάρκες μου, τὰ δὲ ὄσῳ μου ἐν ὄδοῦσιν ἔχεται (λόγω καταστροφῆς τῶν οὐλῶν μου ἀπεκαλύφθησαν τὰ ὄσῳ τῶν γνάθων μου, εἰς τὰ φατνία τῶν ὁποίων κατασκηνοῦσιν αἱ ρίζαι τῶν ὀδόντων μου καὶ οὕτω καθίσταται ὀρατὴ ἡ συνάφεια, ἣν οὗτοι ἔχουν μετὰ τῶν ἐν λόγῳ ὄσῳ μου)... τὸ δὲ δέρμα μου ἐσκότῳται μεγάλως»²⁸ (ἐμφανίζει ἐντονὸν μελάγχρωσιν).

ε) Ἀλλοιώσεις τοῦ δέρματος συνεπεία κακουχιῶν.

Ὁ Ἱερεμίας θρηνῶν λέγει, ὅτι ἡ ἐναντίον του ἐκπάσσα ὀργὴ τοῦ Θεοῦ («ἐπαλαίωσε») τὸ («δέρμα») του. Ἐν ἄλλοις λόγοις, προὐκάλεσεν εἰς τὸ δέρμα του μελάγχρωσιν (καχεκτικὸν χλώασμα)²⁹.

24. Δευτερονόμιον, κη', 15, 27, 35.

25. Βασιλειῶν Δ', κ', 1.

26. Ἰώβ, β', 7-9α.

27. Ἐνθ' ἀνωτ., ζ', 3-5.

28. Ἐνθ' ἀνωτ., ιθ', 20, λ', 30.

29. Θρηνοὶ Ἱερεμίου, γ', 4.

Ὁ αὐτὸς προφήτης περαιτέρω πληροφορεῖ, ὅτι τῶν Ναζιραίων ἡ ὄψις («τὸ εἶδος») ἐνεφάνισε μελάγχρωσιν («ἐσκότασεν») ἐντονωτέραν τῆς αἰθάλης («ὕπερ ἀσβόλην») λόγῳ τῆς δυστυχίας καὶ οὕτω κατήντησαν ἀγνώριστοι («οὐκ ἐπεγνώσθησαν ἐν ταῖς ἐξόδοις») καὶ λόγῳ τῆς ἐντόνου ἀπισχνάσεώς των ἐπεκάθησε τὸ δέρμα των ἐπὶ τῶν ὀστέων των («ἐπάγη δέρμα αὐτῶν ἐπὶ τὰ ὀστέα αὐτῶν»)³⁰.

Ἐπίσης, ὁ προφήτης οὗτος ἐξιστορεῖ: «τὸ δέρμα ἡμῶν» ἐνεφάνισεν ἐντονον μελάγχρωσιν, ὡσάν τὸ ἐκ τῆς αἰθάλης χρῶμα τοῦ κλιβάνου (φοῦρνος) («ὡς κλίβανος ἐπελιώθη») ἐξ αἰτίας τῆς ἀσιτίας («ἀπὸ προσώπου καταιγίδων λιμοῦ»)³¹.

στ) Ἑ τ ε ρ α δ ε ρ μ α τ ι κ ἄ ν ο σ ῆ μ α τ α .

Τὸ Δευτερονόμιον ἀναφέρει τὴν ἀνίατον ἀγρίαν ψώραν (πιθανώτατα ἐννοεῖ τὴν ψωρίασιν καὶ οὐχὶ τὴν ψώραν ἢ ἄλλην δερματικὴν πάθησιν). Ἐπίσης τὴν ἀνίατον κνήφην, προφανῶς δερματικὴν τινα πάθησιν, προκαλοῦσαν ἐντονον κνησμόν («πατάξει σε Κύριος... ψώρα ἀγρία καὶ κνήφη, ὥστε μὴ δύνασθαί σε ἰαθῆναι»)³². Ἐπίσης, τὸ Λευϊτικὸν ἀναφέρει τὴν ψώραν τὴν ἀγρίαν ὡς ἀποτελοῦσαν κώλυμα διὰ τὴν ἱερωσύνην («ἄνθρωπος, ᾧ ἂν ᾗ ἐν αὐτῷ ψώρα ἀγρία... οὐκ ἐγγιεῖ τοῦ προσεγγεῖν τὰς θυσίας τῷ Θεῷ») καὶ ἀπλῶς μνημονεύει τὴν «ψώραν»³³.

Ἐπιπλέον, τὸ Λευϊτικὸν περιγράφει τὰς δερματικὰς ἐκδηλώσεις τῆς λεύκης, χαρακτηρίζον αὐτὴν ὡς μορφὴν λέπρας μὴ μεταδοτικῆν. Σχετικὸν χωρίον ἐκτίθεται ἀνωτέρω (Λευϊτικόν, ιγ', 12-17).

Ἐπίσης, ἀπλῶς κατονομάζονται αἱ ἐφηλίδες καὶ ὁ λειχὴν ὡς δερματικαὶ παθήσεις ἀποτελοῦσαι κώλυμα διὰ τὴν ἱερωσύνην («ἄνθρωπος... ἐφηλος ἢ... ᾧ ἂν ᾗ ἐν αὐτῷ... λειχὴν... οὐκ ἐγγιεῖ τοῦ προσεγγεῖν τὰς θυσίας τῷ Θεῷ»)³⁴.

ζ) Θ ε ρ α π ε ί α .

Τὸ Λευϊτικὸν οὐδόλως ἀναφέρει περὶ θεραπείας τῆς λέπρας, ἀλλὰ μόνον περὶ τῶν πρὸς τὸν Θεὸν ὑποχρέωσεων τῶν ἤδη θεραπευθέντων.

Ὁ Ἐλισαῖ ἐθεράπευσε τὸν Ναϊμᾶν ἐκ τῆς λέπρας διὰ λουτροθεραπείας. Συγκεκριμένως, ὁ πρῶτος δι' ἀγγελιοφόρου εἶπε πρὸς τὸν δεύτερον: «πορευθεὶς λουσαι ἐπτάκις ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ ἐπιστρέψει ἡ σὰρξ σου σοί, καὶ καθα-

30. Ἐνθ' ἀνωτ., δ', 8.

31. Ἐνθ' ἀνωτ., ε', 10.

32. Δευτερονόμιον, κη', 27.

33. Λευϊτικόν, κα', 20, 21, κστ', 16.

34. Ἐνθ' ἀνωτ., κα', 19-21.

ρισθήση»³⁵. Ὁ Ναυμὰν «ἐβαπτίσαστο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἐπτάκις κατὰ τὸ ρῆμα Ἐλισαίῃ, καὶ ἐπέστρεψεν ἡ σὰρξ αὐτοῦ ὡς σὰρξ παιδαρίου μικροῦ, καὶ ἐκαθήρισθη»³⁶.

Ἐξ ἄλλου, ὁ προφήτης Ἡσαΐας ἐθεράπευσε τὴν πληγὴν («ἔλκος») τοῦ βασιλέως Ἐζεκιου, συστήσας τὴν ἐπ' αὐτῆς ἐπίθεσιν πολλοῦ σύκων («λαβέτωσαν παλάθην σύκων καὶ ἐπιθέτωσαν ἐπὶ τὸ ἔλκος καὶ ὑγιάσει») ³⁷. Ὡσαύτως, ὁ ἐν λόγῳ προφήτης ἔδωσε καὶ τὰς σχετικὰς ἐν προκειμένῳ ὁδηγίας. Συγκεκριμένως οὗτος «εἶπεν... πρὸς Ἐζεκιάν· λάβε παλάθην ἐκ σύκων καὶ τρίψον καὶ κατὰπλασαι, καὶ ὑγιῆς ἔσῃ»³⁸. Σημειωτέον, ὅτι ἐκτὸς τῶν σύκων καὶ ἄλλαι δρόγαι διαλαμβάνονται ἐν τῇ θεραπευτικῇ τῶν ἀρχαίων Ἰσραηλιτῶν³⁹ διὰ τὴν θεραπείαν, ὡς εὐνόητον, διαφόρων παθολογικῶν καταστάσεων.

η) Συμπέρασμα.

Ἐκ τῆς ἐρεύνης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης προέκυψαν πληροφορίες ἀφορῶσαι εἰς δερματικά νοσήματα.

Διαλαμβάνονται δερματικά νοσήματα, ἅτινα εἶναι τὰ ἀκόλουθα: Ἡ ὀφειλομένη εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ δέρματος ἐρεθιστικὴν ἐπίδρασιν τῆς αἰθάλης τοξικῆς δερματίτις, ἡ λέπρα, ἡ φαλάκρα, τὸ ἔλκος, ὅπερ χαρακτηρίζεται ὡς ἀνίατον καὶ διακρίνεται εἰς τὸ αἰγύπτιον ἔλκος, τὸ πονηρὸν ἔλκος καὶ τὸ (ἀπλοῦν) ἔλκος, αἱ συνεπεῖα κακουχιῶν καὶ κυρίως τῆς πείνης ἀλλοιώσεις τοῦ δέρματος, ἡ ἀγρία ψώρα, ἡ κνήφη, ἡ χαρακτηριζομένη ὡς μὴ μεταδοτικὴ μορφή τῆς λέπρας λεύκη, αἱ ἐφηλίδες καὶ ὁ λειχήν. Περιγράφονται αἱ δερματικαὶ ἀλλοιώσεις, αἱ προκαλούμεναι ὑπὸ τῆς τοξικῆς δερματίτιδος, τῆς λέπρας, τῆς φαλάκρας (ἐξαφάνισις τῶν τριχῶν), ἧς οἱ πάσχοντες διακρίνονται ἀναλόγως τῆς θέσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐδράζεται καὶ τῆς ἐκτάσεώς της, εἰς φαλακροὺς καὶ ἀναφαλάντους, τῆς λεύκης, τῶν κακουχιῶν καὶ κυρίως τῆς πείνης. Κατονομάζονται λεπροὶ τινες. Ἀναφέρεται ἡ διὰ λούσεων θεραπεία τῆς λέπρας καὶ ἡ δι' ἐπιτίψεως καὶ ἐπιθέσεως πολλοῦ σύκων τοιαύτη τοῦ ἔλκου.

35. Βασιλειῶν Δ', ε', 10.

36. Ἐνθ' ἄνωτ., 14.

37. Ἐνθ' ἄνωτ., κ', 7.

38. Ἡσαΐας, λη', 21.

39. Παπαγιαννόπουλος Ι., Αἱ δρόγαι ἐν τῇ θεραπευτικῇ τῶν ἀρχαίων Ἰσραηλιτῶν, «Ἐκκλησία», 59: 310, 1982.